

וראיתי לגדול בחוזה — בעל המשבי"ח
ירושלמי — ששכח זה ורצה להשיא דברי
רש"י לדרך אחרת.

י"ט, ב'. פרה אדמה.

פירש"י [להלן לאחר פכ"ב] וז"ל:
משל לכן שפחה שטיגף פלטין של מלך
אמרו תבא אמו ותקנח בצואה כך תבא פרה
ותכפר על העגל ודו"ק. ויש להטעים את זה⁴
על פי מה דאיחא במסכת עבודה זרה [דף ה'
ע"א]: אני אמרתי אלקים אתם ובני עליון
כלכם חבלתם מעשיכם אכן כאדם תמותון.
עיי"ש. והיינו שאילולא חטאו בעגל לא היו
מתים, וא"כ לא היו צריכין ליטהר על ידי
אפר פרה, ודו"ק.

ושמעתי שי"א⁵ שמדברי רש"י אלו יצא
לנו מקור לקריאת פרשת אדומה מן
התורה, דמכיון שפרה אדומה היא כפרה על
חטא העגל, ולהלן בפרשת עקב [ט' פ"ז]
כתוב וזכר אל תשכח את אשר הקצפת את ה'
אלקיך במדבר וגו', שזה ציווי לזכור את
פרשת העגל, לכן תקנו קריאת פרשת פרה
אדומה כדי לקיים ציווי זה, עכ"ד. אבל יש
לחמוה בזה הרבה, דאמאי לא תקנו לקרוא
את מעשה העגל עצמו, ולמה קוראין אך
ברמז בעלמא. גם ביארתי בחידושי להלן
בפרשת עקב, שהפסוק דשם לא קאי על
מעשה העגל, דהרי מעשה העגל מוזכר
בפסוק שלאחר זה: ובחרב הקצפתם את ה',
ומדכתב "ובחרב" עם וא"ו המוסיף, משמע
שמה שהוזכר בפסוק הקודם קאי על ענין
אחר, ועיי"ש שביארתי הפסוק כהוגן וגם

כתבתי שם המקור לקריאת פרשה פרה מן
התורה, ועיי"ש.

כ', י"ב. יען לא האמנתי בי להקדישני
לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את
הקהל הזה.

עיינן מה שכתבו כל מפרשי התורה
בביאור החטא והעונש של משה, ולעיל
בפרשת יתרו [י"ט פ"ג] כתבתי הנלעני"ד
בוה, עיי"ש וצ"ח לכאן.

כ', כ"ג. על גבול ארץ אדום⁶.

פירש"י וז"ל: מגיד שמפני שנתחברו
כאן להתקרב לעשו הרשע נפרצו מעשיהם
וחסרו הצדיק הזה וכו'. כלומר, מכיון
שאמרו לאדום כה אמר אחיך ישראל והראו
לו קורבה נחשב זה כפרצה במעשיהם. וצריך
לבאר, דהרי מצינו שהתורה עצמה הזהירה
[דברים כ"ג פ"ח]: לא תתעב אדומי כי אחיך
הוא, וכן על מצרים כתוב לא תתעב מצרי כי
גר היית בארצו, הרי מכיון שהיו המצרים
להם איזו אכסניא אסור לשכוח את זה ואסור
לתעבם, וא"כ איזה טענה יש שהרגישו איזו
קורבה לאדום. אבל הביאור הוא, שאף
שבדאי מרגישה התורה את הקורבה
שביניהם ומחמת זה מצווה לנו שאסור
לתעבם, אבל מ"מ אסור לאיש הישראלי
לפתח בעצמו רגשי קורבה ואחווה להם,
שהרי על כל פנים הם רשעים, וא"כ אף
שעלינו מוטל לעשות המצוה משום שכך
ציוני הבורא ואסור לנו מחמת כן לשונאם.
אבל אסור לנו להרגיש איזו שייכות מיוחדת

4. וכן כתב בכלי יקר כאן.

5. עיינן בספר ארצות החיים להמלבי"ם על או"ח ס"א (ארץ יהודה אות ד') שכתב כעין זה.

6. מפי השמועה.

והיו כובשים את מבצריהם, ובשביל זה הוצרכו את הצרעה לאבדם, ועל זה מסיק לא בחרבך ולא בקשתך, כלומר לא היה זה במלחמה טבעית — בחרב ובקשת — אלא הצרעה ששלחתי לפניכם היא איבדה אותם. ולפיכך הזכיר זה אחר שהזכיר את עבירת הירדן ומלחמת יריחו, כי צרעה זו לא פעלה תיכף, אלא במשך השנים, כלומר עד שלא שבו בני גד ובני ראובן ממלחמתם בארץ ישראל. ונראה שזה הוא כוונת הפסוק כאן, שהצרעה תאכד אותם הנשארים והנסתרים, כלומר אחרי שהובסו סיחון ועוג במלחמה עדיין ישארו ויסתרו מפניך כמה מיושבי הארץ, ועל אלו תבוא הצרעה ותאכדם, ודו"ק היטב.

ח', ז'. כי ד' אלקיך מביאך אל ארץ טובה ארץ נחלי מים עינת ותהמת וגו'.

הנה כאן נקמצת תיבת "מים" בזקף קטן, ולכאורה אין כאן הטעם שכתבתי במקום אחר¹. וצריך לומר משום דמכאן עד פסוק י' מבאר במה היא טובה הארץ — עד שמסיים וברכת את ד' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך, ונמצא דכאן מתחיל ענין ארוך של ג' פסוקים, והרי זה מהאתנה ואילך פסוק חדש, והרי הזקף קטן הראשון המפסיק היותר גדול, ודו"ק².

ח', ח'. ארץ חטה ושערה וגפן ותאנה

ורמון ארץ זית שמן ודבש.

הנה בגמרא ברכות [דף מ"א ע"ב] איתא שפסוק זה מחולק לשנים, ולכן כשיש לפניו שערה זית מקדים הברכה לזית, דשערה הוא שני לתיבת ארץ זית הוא ראשון לתיבת ארץ (השני). ונראה שהחילוק בפסוק הוא לפי הנושא, כלומר דבחמשה הראשונים מיירי קרא בגידולי הקרקע, והיינו דגפן זה האילן, וכן תאנה ורמון זה האילן, משא"כ זית ושמן ודבש הם הפירות עצמם, ודו"ק³.

ט', ז'. זכר אל תשכח את אשר הקצפת את ד' אלקיך במדבר.

הנה יש לנו לדקדק להבין על איזה אירוע קאי הפסוק הזה, דהרי מדכתיב בפסוקים הבאים [פ"ח-פכ"ב]: ובחרב הקצפתם את ה' גו' בעלתי ההרה לקחת לוחות האבנים גו' קום רד מהר מזה כי שחת עמך גו' עשו להם מסכה וגו', הרי ששם מדובר על מעשה העגל, וא"כ יש לתמוה על מה קאי פסוק דנן, דכיון דכתיב בפסוק ח': ובחרב הקצפתם וגו', עם וא"ו המוסיף, משמע שעשו רע גם קודם חטא העגל. ואין לומר דקאי על מה שהתלוננו קודם קריעת ים סוף ורצו לשוב מצרימה, דהרי כתוב "אשר הקצפת את ה' אלקיך במדבר" ושם היתה ההקצפה על היס⁴. ונראה לי דקאי על

1. כלומר, דבכמה מקומות בספר זה ביאר רבינו שלפעמים יש סיבה לחלק פסוק אחד לכמה חלקים ואז במקום שהזקף קטן הוא המפסיק היותר גדול או יש בכוחו להקמיץ הפתח, אבל כאן לכאורה אין סיבה לזה ומדוע נקמצה תיבת מים.

2. ועיין בסוף פרשת מקץ [מ"ד פי"ג] שביאר רבינו הפסוק שם כעין זה.

3. וע"ע מש"כ רבינו לעיל בפרשת שלח [י"א פכ"ג] ובאמת ליעקב על מסכת ברכות [דף מ"א ע"ב ודף מ"ד ע"א].

4. עיין בראב"ע וחזקוני שכתבו: במדבר לאחר שנסעו מחורב עב"ל, וכונתם ג"כ ללמדנו כמו שדייק רבינו דלא

מה שמסופר בפרשת כשלח [ט"ו פכ"ב-פכ"ו] שאירע כשבאו למרה⁵ ששם לנו כל העם על משה לאמר מה נשתה, ועל זה בא הציווי שעלינו לזכור את זה.

ולפ"ז יהיה לנו מקור⁶ לשיטת הראשונים הסוברת שקריאת פרשה פרה אדומה היא מדאורייתא, עיין תוס' ברכות [דף י"ג ע"א ד"ה בלה"ק], והובא דבריהם בשולחן ערוך אורח חיים [סי' תרפ"ה ס"ו], והאחרונים [עיין בכ"ח וכמג"א ובביאור הגר"א שם] תמהו על שיטה זו וכתבו שהיא נוסחא משובשת בדברי התוס', ועיי"ש. ונראה, דהנה כבר ביארתי לעיל בפרשת כשלח [ט"ו פכ"ה] ובפרשת חקת [י"ט פ"ב] שעיקר הלימוד של המעשה במרה היה להראות לנו כי רצון השי"ת הוא הממתיק, כלומר, שאף שהיו המים מרים ומשה השליך עץ מר לתוכו, אעפ"כ נמתקו המים, כי הכל הרי נגזר על ידי חכמתו יתברך — ומי שאמר לשמן וידליק יאמר לחומץ וידליק, וביארתי שלכן ניתנה להם פרשת פרה אדומה במרה משום שעל ידי זה יושרש כלבכות בני ישראל שקיום מצוות התורה אינו משום שהענין מובן בשכלנו ומקובל לפי דעתנו, אלא אך ורק משום שגזירת המלך היא — וכמו שאנו מקיימים מצות פרה אדומה רק מטעם זה, ועיי"ש שביארתי הדברים היטב, וזהו הלימוד העיקרי של

פרשת פרה אדומה ולכן היא ניתנה במרה. ולפ"ז נראה, דמכיון דכאן ישנו ציווי מפורש "זכר אל תשכח" וכפי שביארתי זה קאי על מעשה מרה, א"כ נצטוינו לזכור בפה את מעשה מרה, ולכן תקנו קריאת פרשת פרה אדומה משום שמה שאירע במרה ניתן ליזכר על ידי קריאת פרשת פרה אדומה, ודו"ק בזה.

ט', י"ז. ואחפש בשני הלחת גוי' ואשברם לעיניכם.

מה שדקדק משה רבינו לומר שעשה כן "לעיניכם", עיין מש"כ להלן סוף פרשת זאת הברכה [ל"ד פי"ב] בביאור הפסוק "לעיני כל ישראל, ועיי"ש.

ט', כ"ב. ובתבערה ובמסה וגו'.

עיין מש"כ לעיל סוף פרשת כשלח [י"ז פ"ח].

י', י"ב. ועתה ישראל מה ה' אלקיך שאל מעמך.

כתב בעל הטורים ח"ל: מה בא"ת ב"ש י"צ ששואל ממך ק' ברכות ויש בפסוק ק' אותיות וכן ממך עולה ק' עכ"ל. הנה מש"כ "וכן ממך עולה ק" תמוה — שהרי כתיב שואל מעמך ולא ממך. ואף שמצינו בפרשת שמות [ג' פכ"ב] ושאלה [אשה] משכנתה,

מייירי הכא מחלונתם על הים אלא על מה שהיה כמדובר, ולכן פירשו דקאי על לאחר שנסעו מחורב, אבל על פירוש זה תמה רבינו לעיל, דמדכתיב "ובחרב" משמע דכאן קאי על מה שהיה קודם מעשה העגל, ודו"ק.
5. ומה שלא ביאר רבינו דהפסוק קאי על המסופר בסוף פרשת כשלח [י"ז פ"ב] שרבו עם משה ברפידיים וניסו את ה', נראה משום שזה נזכר להלן בפסוק כ"ב: ובתבערה ובמסה וגו', והיינו ששם המקום נשתנה מרפידיים למסה וכמו שביאר רבינו לעיל בפרשת כשלח [י"ז פ"ח] עיי"ש.
6. עיין לעיל בפרשת חקת [י"ט פ"ב] מה שהביא רבינו י"א מקור אחר לזה. ועיי"ע במשך חכמה בפרשת חקת.